

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)
z dnia 20 stycznia 2005 r. *

W sprawie C-27/02

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie Protokołu z dnia 3 czerwca 1971 r. w sprawie wykładni przez Trybunał Sprawiedliwości Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberlandesgericht Innsbruck (Austria) postanowieniem z dnia 14 stycznia 2002 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 31 stycznia 2002 r. w postępowaniu:

Petra Engler

przeciwko

Janus Versand GmbH

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: C. W. A. Timmermans, prezes izby, C. Gulmann
i R. Schintgen (sprawozdawca), sędziowie,

* Język postępowania: niemiecki.

rzecznik generalny: F. G. Jacobs,
sekretarz: M.-F. Contet, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 26 maja 2004 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu P. Engler przez K.-H. Plankela i S. Ganahla, Rechtsanwälte,
- w imieniu Janus Versand GmbH przez A. Matta, Rechtsanwalt,
- w imieniu rządu austriackiego przez C. Pesendorfer, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez A. Klausera, Rechtsanwalt,
- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A.-M. Rouchaud i W. Bogensbergera, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 8 lipca 2004 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 5 pkt 1 i 3, a także art. 13 akapit pierwszy pkt 3 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, str. 32), zmienionej Konwencją z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Dz.U. L 304, str. 1 i — tekst zmieniony — str. 77), Konwencją z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej (Dz.U. L 388, str. 1), Konwencją z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej (Dz.U. L 285, str. 1) oraz Konwencją z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji (Dz.U 1997, C 15, str. 1, zwanej dalej „konwencją brukselską”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między P. Engler, obywatelką austriacką, zamieszkałą w Lustenau (Austria) a spółką prawa niemieckiego prowadzącą działalność w zakresie sprzedaży wysyłkowej Janus Versand GmbH (zwanej dalej „Janus Versand”) z siedzibą w Langenfeld (Niemcy), którego przedmiotem jest powództwo P. Engler o zasądzenie na jej rzecz wydania nagrody na tej podstawie, że pozwana spółka poprzez skierowanie do powódki imiennej przesyłki wywołała u niej przeświadczenie, że przedmiotowa nagroda została jej przyznana.

Ramy prawne

Konwencja brukselska

3 Przepisy dotyczące jurysdykcji ustanowione konwencją brukselską znajdują się w tytule II i zostały zawarte w art. 2–24.

4 Artykuł 2 akapit pierwszy konwencji brukselskiej, zamieszczony w tytule II konwencji, rozdział 1 zatytułowany „Przepisy ogólne”, ustanawia podstawową zasadę, sformułowaną w następujący sposób:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszej Konwencji osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium Umawiającego się Państwa, mogą być, niezależnie od ich obywatelstwa, pozywane przed sądy tego państwa” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej konwencji poniżej].

5 Artykuł 3 akapit pierwszy konwencji brukselskiej znajdujący się w tym samym rozdziale stanowi:

„Osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium Umawiającego się Państwa mogą być pozywane przed sądy innego Umawiającego się Państwa tylko zgodnie z przepisami rozdziałów od 2 do 6 niniejszego tytułu”.

- 6 W art. 5–18 konwencji brukselskiej, znajdujących się w rozdziałach 2–6 tytułu II, zostały zawarte przepisy dotyczące jurysdykcji szczególnej, przymusowej lub wyłącznej.
- 7 W ten sposób, zgodnie z postanowieniami art. 5 znajdującego się w rozdziale 2 tytułu II zatytułowanym „Jurysdykcja szczególna”:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium jednego z Umawiających się Państw, może być pozwana w innym Umawiającym się Państwie:

- 1) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy — przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane; [...]

[...]

- 3) jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego, albo roszczenie wynikające z tego czynu, przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę;

[...]”.

- 8 W tym samym tytule II znajdują się art. 13–15, które tworzą rozdział 4 zatytułowany „Jurysdykcja w sprawach dotyczących konsumentów”.

9 Artykuł 13 konwencji brukselskiej ma następujące brzmienie:

„W odniesieniu do powództw wynikających z umowy zawartej przez osobę, w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby (konsumenta), jurysdykcję określa się na podstawie niniejszego rozdziału, nie naruszając art. 4 i 5 pkt 5:

- 1) jeżeli chodzi o umowę sprzedaży na raty rzeczy ruchomych,
- 2) jeżeli chodzi o umowę pożyczki spłacanej ratami lub inną umowę kredytową, która przeznaczona jest do finansowania kupna rzeczy tego rodzaju, lub
- 3) dla innych umów, jeżeli ich przedmiotem jest świadczenie usługi lub dostawa rzeczy ruchomych, o ile:

- a) zawarcie umowy w państwie miejsca zamieszkania konsumenta zostało poprzedzone ofertą lub reklamą

i

- b) konsument podjął w tym państwie czynności prawne konieczne do zawarcia umowy.

Jeżeli kontrahent konsumenta nie ma miejsca zamieszkania na terytorium jednego z Umawiających się Państw, ale posiada filię, agencję lub inny oddział w Umawiającym się Państwie, to będzie on traktowany w sporach dotyczących jego działalności tak, jak gdyby miał miejsce zamieszkania na terytorium tego państwa.

Niniejszy rozdział nie ma zastosowania do umów przewozu”.

- 10 Zgodnie z art. 14 akapit pierwszy konwencji brukselskiej:

„Konsument może wytoczyć powództwo przeciwko swemu kontrahentowi albo przed sądy Umawiającego się Państwa, na którego terytorium ten kontrahent ma miejsce zamieszkania, albo przed sądy Umawiającego się Państwa, na którego terytorium konsument ma miejsce zamieszkania”.

- 11 Od tej zasady dotyczącej jurysdykcji można zatem odstąpić jedynie z zastrzeżeniem spełnienia przesłanek przewidzianych w art. 15 konwencji brukselskiej.

Właściwe przepisy prawa krajowego

- 12 Paragraf 5 lit. j) austriackiej ustawy o ochronie konsumentów (BGBl. 1979/140) stanowi:

„Przedsiębiorcy, którzy wysyłają do określonego konsumenta przyrzeczenie przyznania nagrody lub inne podobne komunikaty, sformułowane w ten sposób, że mogą wywołać przekonanie, że konsument wygrał określoną nagrodę, powinni wydać konsumentowi tę nagrodę. Wydania tej nagrody można dochodzić przed sądem”.

- 13 Przepis ten został dodany do ustawy o ochronie konsumentów przez § 4 austriackiej ustawy o umowach zawieranych na odległość (BGBl. I, 1999/185) przy okazji dokonywania transpozycji do prawa austriackiego dyrektywy 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość (Dz.U. L 144, str. 19).

- 14 Przepis ten wszedł w życie w dniu 1 października 1999 r.

- 15 Oberlandesgericht Innsbruck uściśla w postanowieniu odsyłającym, że celem wspomnianego wyżej § 5 lit. j) jest przyznanie konsumentowi prawa wytoczenia powództwa celem sądowego dochodzenia wypełnienia „przyrzeczenia nagrody”, w przypadku gdy konsument został wprowadzony w błąd z uwagi na fakt, że przedsiębiorca skontaktował się z nim osobiście, wywołując w nim przekonanie, że wygrał nagrodę, podczas gdy prawdziwy cel takiego działania, polegający na zdobyciu zamówienia na towary, wynikał z informacji sporządzonej małą czcionką lub w mało widocznym miejscu korespondencji i zredagowanej w sposób niezrozumiały.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

- 16 Z akt sprawy przed sądem krajowym wynika, że na początku 2001 r. P. Engler otrzymała od Janus Versand, prowadzącej działalność z zakresu wysyłkowej sprzedaży towarów, przesyłkę imiennie zaadresowaną przez spółkę na jej adres zamieszkania. W przesyłce tej znajdowało się, po pierwsze, „przyrzeczenie wypłaty” w formie i w treści pozwalającej uwierzyć jego adresatowi, że wygrał w ramach „losowania nagród pieniężnych”, organizowanego przez tę spółkę, nagrodę w wysokości 455 000 ATS i, po drugie, katalog produktów oferowanych przez spółkę do sprzedaży, która w relacjach ze swoimi klientami występowała również pod nazwą „Handelskontor Janus GmbH”, wraz z formularzem „niezobowiązującego zakupu na próbę”. W przysłanym P. Engler prospekcie reklamowym Janus Versand wskazywała także możliwość skontaktowania się ze spółką przez internet pod następującym adresem: www.janus-versand.com.
- 17 Na „przyrzeczeniu wypłaty” w tytule umieszczone zostały słowo „potwierdzenie”, a także, pogrubioną czcionką, wygrywający numer. W miejscu przeznaczonym na nazwisko i adres odbiorcy i uprawnionego widniało nazwisko i adres P. Engler, a to wszystko opatrzone zostało wzmianką „osobiste — niezbywalne”. Ów bon wskazywał także, pogrubionymi cyframi, kwotę wygranej (455 000 ATS) i pod spodem tę samą kwotę w całości słownie, a ponadto zawierał poświadczenie podpisane przez niejakiego Ulricha Mänderckego, że „wskazana wysokość nagrody jest poprawna i zgodna z dokumentem znajdującym się w naszym posiadaniu”, oraz wzmiankę przy podpisie „biuro i kancelaria dyplomowanych i przysięgłych rzeczoznawców”. Ponadto P. Engler została zaproszona do naklejenia na „przyrzeczeniu wypłaty” w miejscu do tego celu wyznaczonym załączonego do przesyłki „oficjalnego znaku kancelarii” i do odesłania Janus Versand formularza „niezobowiązującego zakupu na próbę”. Na „przyrzeczeniu wypłaty” znajdowały się także rubryka przeznaczona na datę i podpis ze wskazówką „wypełnić” oraz, małymi literami, odesłanie do warunków udziału w losowaniu i wydania rzekomo wygranej nagrody. P. Engler miała oświadczyć na „przyrzeczeniu wypłaty”, że przeczytała i akceptuje te warunki. Na końcu znajdowało się skierowane do odbiorcy wezwanie o odesłanie należycie wypełnionego dokumentu celem nadania mu skutku „jeszcze w dniu dzisiejszym”, w związku z czym dołączono kopertę.

- 18 W takich to okolicznościach P. Engler, zgodnie z poleceniami Janus Versand, odesłała tej spółce „przrzeczenie wypłaty”, ponieważ sądziła, że to wystarczy dla otrzymania przrzeczonej nagrody w wysokości 455 000 ATS.
- 19 Janus Versand nie zareagował na początku, po czym odmówił wypłaty rzeczowej kwoty na rzecz P. Engler.
- 20 W związku z powyższym P. Engler wniosła do austriackiego sądu powództwo przeciwko Janus Versand, oparte zasadniczo na § 5 lit. j) ustawy o ochronie konsumentów, zmierzające do zasądzenia od tej spółki kwoty 455 000 ATS, powiększonej o koszty i należne odsetki. Zdaniem P. Engler roszczenie to miało charakter umowny, ponieważ Janus Versand poprzez swoje przrzeczenie przyznania nagrody, skłonił ją do zawarcia ze spółką umowy sprzedaży rzeczy ruchomych. Roszczenie to jest także oparte na innych zarzutach, a w szczególności na naruszeniu zobowiązań przedumownych. Powódka w postępowaniu przed sądem krajowym podnosi, ewentualnie, że jej roszczenie wynika z czynu niedozwolonego lub z czynu podobnego do czynu niedozwolonego.
- 21 Janus Versand zakwestionowała jurysdykcję sądu austriackiego dla rozpoznania przedmiotowego roszczenia, przede wszystkim podkreślając, że przesyłka, na której opiera się roszczenie, nie pochodziła od niej, lecz od Handelskontor Janus GmbH, spółki będącej odrębną osobą prawną, a następnie, że nie obiecała P. Engler żadnej nagrody, dodając, że spółki nie łączył z nią żaden stosunek umowny.

- 22 W dniu 2 października 2001 r. Landesgericht Feldkirch (Austria) z powodu braku jurysdykcji odrzucił pozew P. Engler, która, jego zdaniem, nie zdołała wykazać powiązania pomiędzy Janus Versand a przyrzekającym nagrodę, to znaczy „Handelskontor Janus GmbH, Postfach 1670, Abt. 3 Z 4, D-88106 Lindau”.
- 23 P. Engler zaskarżyła to orzeczenie do Oberlandesgericht Innsbruck.
- 24 Sąd ten stwierdził, że dla rozstrzygnięcia kwestii jurysdykcji międzynarodowej trzeba wziąć pod uwagę konwencję brukselską. W związku z tym należało określić, czy powództwo wniesione przez P. Engler można uznać za oparte na uprawnieniu wynikającym z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, czy też dotyczy ono czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego w rozumieniu pkt 3 tego artykułu, lub może oparte zostało na art. 13 akapit pierwszy pkt 3 tej konwencji.
- 25 Sąd odsyłający zauważa, że podobne pytanie zostało już przedstawione Trybunałowi przez Oberster Gerichtshof (Austria) w sprawie C-96/00 Gabriel, Rec. str. I-6367, w której w dniu 11 lipca 2002 r. wydany został wyrok, już po wniesieniu niniejszego pytania prejudycjalnego, niemniej jednak stan faktyczny wcześniejszej sprawy różni się od stanu faktycznego, z jakim mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Otóż w sprawie Gabriel przedsiębiorca uzależnił uczestnictwo w losowaniu, a w konsekwencji także wypłacenie rzekomo wygranej nagrody, od uprzedniego złożenia zamówienia przez konsumenta, podczas gdy w sprawie przedstawionej

przez ten sąd odsyłający przekazanie nagrody nie było uzależnione od złożenia przez konsumenta zamówienia na towary ani też od dostarczenia ich przez Janus Versand. Dla osiągnięcia takiego skutku wystarczyło samo wysłanie „przrzeczenia wypłaty”.

- 26 Tymczasem, jednocześnie z informacją o rzekomej wygranej konsument otrzymał także katalog produktów sprzedawanych przez Janus Versand oraz formularz „niezobowiązującego zakupu na próbę”, który w sposób oczywisty nakłaniał odbiorcę do zawarcia umowy kupna rzeczy ruchomych oferowanych przez spółkę. Sąd odsyłający sądzi, że o ile w powoływanej wyżej sprawie Gabriel umowa sprzedaży rzeczy ruchomych została zawarta, to w niniejszej sprawie, niezależnie od przrzeczenia nagrody, które mogłoby być rozpatrywane osobno, między stronami istniały wyłącznie stosunki przedumowne.
- 27 Mając na uwadze, że w takich okolicznościach rozstrzygnięcie przedstawionego mu sporu zależy od wykładni konwencji brukselskiej, Oberlandesgericht Innsbruck postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy w świetle konwencji brukselskiej [...] uprawnienie do wystąpienia z powództwem przyznane konsumentowi przez § 5 lit. j) austriackiej ustawy o ochronie konsumentów [...], w brzmieniu § 1 ust. 2 austriackiej ustawy o umowach zawieranych na odległość [...], umożliwiające konsumentowi sądowe dochodzenie roszczenia o wydanie rzekomo wygranej nagrody przez przedsiębiorcę, w przypadku gdy przedsiębiorca ten kieruje (lub skierował) do określonego konsumenta przrzeczenie przyznania nagrody lub inne podobne zawiadomienia, formułowane w sposób, który pozwala konsumentowi uwierzyć, że wygrał określoną nagrodę, stanowi:

- a) uprawnienie wynikające z umowy w rozumieniu art. 13 [akapit pierwszy] pkt 3,

lub

b) uprawnienie wynikające z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1,

lub

c) uprawnienie wynikające z czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego w rozumieniu art. 5 pkt 3,

w sytuacji, w której przeciętnie zorientowany konsument miał podstawy do stwierdzenia, na podstawie przekazanych mu dokumentów, że dla otrzymania postawionej do jego dyspozycji kwoty wystarczy odesłać przyrzeczenie wypłaty i że w związku z tym wypłata nagrody nie była uzależniona od złożenia zamówienia ani też od dostawy towarów przez przedsiębiorcę obiecującego nagrodę, podczas gdy jednocześnie z rzekomym przyrzeczeniem nagrody konsument otrzymał katalog towarów tego samego przedsiębiorcy wraz z formularzem nieobowiązkowego złożenia zamówienia?"

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- ²⁸ Biorąc pod uwagę stan faktyczny sprawy przed sądem krajowym, postawione we wniosku pytanie dotyczy zasadniczo tego, czy należy przyjąć taką wykładnię przepisów jurysdykcyjnych zawartych w konwencji brukselskiej, zgodnie z którą

powództwo sądowe, przez które konsument, stosując prawo umawiającego się państwa, na którego terytorium znajduje się jego miejsce zamieszkania, dochodzi od spółki zajmującej się sprzedażą wysyłkową z siedzibą w innym umawiającym się państwie wydania rzekomo wygranej nagrody, jest powództwem dotyczącym umowy lub roszczeń wynikających z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 lub art. 13 akapit pierwszy pkt 3 tej konwencji, lub też jest powództwem wynikającym z czynów niedozwolonych lub czynów podobnych do czynu niedozwolonego w rozumieniu art. 5 pkt 3 tej konwencji, w sytuacji gdy spółka ta imiennie skierowała do konsumenta przesyłkę, której właściwości pozwalały przyjąć, że nagroda zostanie przyznana konsumentowi wtedy, gdy upomni się o wypłatę, odsyłając załączone do przesyłki „przrzeczenie wypłaty”, przesyłka ta zawierała ponadto katalog reklamowy towarów tej spółki wraz z „formularzem niezobowiązującego zakupu na próbę”, przy czym przyznanie przedmiotowej nagrody nie było uzależnione od złożenia zamówienia na towary, nawet gdyby konsument faktycznie nie złożył takiego zamówienia.

29 W celu udzielenia odpowiedzi na tak sformułowane pytanie należy przypomnieć na wstępie, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie sprawy dotyczącej czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego, objęte regulacją art. 5 pkt 3 konwencji brukselskiej, obejmuje wszelkie powództwa zmierzające do ustalenia odpowiedzialności pozwanego, które nie odnoszą się do umowy lub roszczeń wynikających z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 tej konwencji (zob. w szczególności wyroki: z dnia 27 września 1988 r. w sprawie 189/87 Kalfelis, Rec. str. 5565, pkt 17; z dnia 26 marca 1992 r. w sprawie C-261/90 Reichert i Kockler, Rec. str. I-2149, pkt 16; z dnia 27 października 1998 r. w sprawie C-51/97 Réunion européenne i in., Rec. str. I-6511, pkt 22, ww. wyrok w sprawie Gabriel, pkt 33 oraz wyrok z dnia 1 października 2002 r. w sprawie C-167/00, Henkel, Rec. str. I-8111, pkt 36).

30 W pierwszej kolejności należy zatem zbadać, czy powództwo przed sądem krajowym jest powództwem dotyczącym umowy lub roszczeń wynikających z umowy.

- 31 W związku z tym wypada zauważyć, że art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej dotyczy umów i roszczeń wynikających z umów w ogólności, podczas gdy art. 13 tej konwencji traktuje w sposób szczególny różne rodzaje umów zawartych przez konsumenta.
- 32 Ponieważ art. 13 konwencji brukselskiej stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 5 pkt 1 tej konwencji, należy najpierw ustalić, czy powództwo, które spełnia charakterystyczne cechy wyszczególnione w pytaniu prejudycjalnym, przedstawione w pkt 28 niniejszego wyroku, może wchodzić w zakres zastosowania pierwszego z dwóch wymienionych przepisów.
- 33 Pojęcia zastosowane w konwencji brukselskiej, o czym Trybunał wielokrotnie już orzekał, a zwłaszcza pojęcia znajdujące się w jej art. 5 pkt 1 i 3 oraz art. 13, powinny być interpretowane w sposób niezależny, przy odwołaniu się w szczególności do systematyki i celów przedmiotowej konwencji, celem zapewnienia jej jednolitego stosowania we wszystkich umawiających się państwach (zob. w szczególności wyroki z dnia 21 czerwca 1978 r. w sprawie 150/77 Bertrand, Rec. str. 1431, pkt 14–16; z dnia 19 stycznia 1993 r. w sprawie C-89/91 Shearson Lehman Hutton, Rec. str. I-139, pkt 13, z dnia 3 lipca 1997 r. w sprawie C-269/95 Benincasa, Rec. str. I-3767, pkt 12, z dnia 27 kwietnia 1999 r. w sprawie C-99/96 Mietz, Rec. str. I-2277, pkt 26, oraz ww. wyrok w sprawie Gabriel, pkt 37).
- 34 W szczególności jeżeli chodzi o art. 13 akapit pierwszy konwencji brukselskiej, Trybunał już orzekł, opierając się na kryteriach wymienionych w poprzednim punkcie, że pkt 3 tego przepisu znajduje zastosowanie wyłącznie w przypadku, jeżeli, po pierwsze, powód posiada przymiot będącego osobą fizyczną konsumenta końcowego, niedziałającego w ramach działalności gospodarczej, czy wykonywania zawodu, po drugie, powództwo do sądu dotyczy umowy zawartej między tym konsumentem i profesjonalnym sprzedawcą, której przedmiotem jest dostawa rzeczy ruchomych lub świadczenie usług, a której konsekwencją jest powstanie

dwustronnego i wzajemnego zobowiązania między obiema stronami umowy, i po trzecie, jednocześnie zostały spełnione dwie przesłanki określone w art. 13 akapit pierwszy pkt 3 lit. a) i b) (zob. powołany wyżej wyrok w sprawie Gabriel, pkt 38–40 i 47–51).

35 Należy w każdym razie stwierdzić, że w sprawie rozważanej przed sądem krajowym nie zostały spełnione wszystkie powyższe przesłanki.

36 Otóż, o ile w tym stanie faktycznym bezsporne jest, że zarówno powódka w postępowaniu przed sądem krajowym posiada przymiot konsumenta określony w art. 13 akapit pierwszy konwencji brukselskiej, jak i że sprzedawca zwrócił się do konsumenta w sposób przewidziany w pkt 3 lit. a) tego przepisu, wysyłając imiennie zaadresowane pismo zawierające przyrzeczenie przyznania nagrody wraz z katalogiem i załączonym formularzem zamówienia oraz proponując sprzedaż sześciu rzeczy ruchomych w umawiającym się państwie, w którym konsument ma miejsce zamieszkania, w celu nakłonienia go do skorzystania z propozycji profesjonalnego kontrahenta, to jednak nie zmienia to faktu, że postępowanie przedsiębiorcy nie zakończyło się zawarciem umowy między konsumentem a profesjonalnym sprzedawcą dotyczącej przedmiotu określonego w tym przepisie, w ramach której strony zaciągnęłyby wzajemne zobowiązania.

37 W ten sposób bezsporne jest w postępowaniu przed sądem krajowym, że przyznanie konsumentowi rzekomo wygranej nagrody nie zostało uzależnione od spełnienia warunku złożenia przez niego zamówienia na towary oferowane przez Janus Versand, jak również, że P. Engler nie złożyła faktycznie żadnego zamówienia. Ponadto z akt sprawy wynika, że upominając się o przyznanie „wygranej”, P. Engler nie zaciągnęła żadnego zobowiązania wobec przedmiotowej spółki, a nawet poniosła koszty celem otrzymania wygranej.

- 38 W tych okolicznościach nie można uznać takiego powództwa, jak to wytoczone przez P. Engler w postępowaniu przed sądem krajowym, za powództwo dotyczące umowy w rozumieniu art. 13 akapit pierwszy pkt 3 konwencji brukselskiej.
- 39 Wbrew twierdzeniom P. Engler i rządu austriackiego wniosek ten nie zostaje obalony ani przez cel tego przepisu, jakim jest zapewnienie odpowiedniej ochrony konsumentom jako słabszej stronie, ani też przez okoliczność, iż w niniejszej sprawie przesyłka skierowana przez Janus Versand do imiennie oznaczonego konsumenta zawierała także formularz „niezobowiązującego zakupu na próbę”, mając ewidentnie na celu nakłonienie konsumenta do złożenia zamówienia na towary sprzedawane przez tę spółkę.
- 40 Ponadto, jak wynika to z samego jego brzmienia, art. 13 jednoznacznie dotyczy „umowy zawartej” przez konsumenta, „której przedmiotem jest dostawa towarów lub świadczenie usług”.
- 41 Wykładnia wynikająca z pkt 36 i 38 niniejszego wyroku zostaje potwierdzona miejscem zajmowanym przez przepisy określające jurysdykcję w sprawach dotyczących konsumentów, zawarte w tytule II rozdziale 4 konwencji brukselskiej, w systemie przewidzianym przez tę konwencję.
- 42 Artykuły 13–15 konwencji brukselskiej stanowią odstępstwo od zasady ogólnej przewidzianej w art. 2 zdanie pierwsze tej konwencji, przyznającej jurysdykcję sądom

tego umawiającego się państwa, na którego terytorium pozwany ma miejsce zamieszkania.

- 43 Następnie, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, przepisy dotyczące jurysdykcji szczególnej zawarte w art. 13–15 konwencji brukselskiej podlegają zawężającej wykładni, która nie powinna wychodzić poza przypadki wyraźnie określone przez tę konwencję (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie Bertrand, pkt 17; w sprawie Shearson Lehman Hutton, pkt 14–16; w sprawie Benincasa, pkt 13 i w sprawie Mietz, pkt 27).
- 44 Możliwość zastosowania art. 13 akapit pierwszy pkt 3 konwencji brukselskiej zostaje zatem wyłączona w sprawie o takich elementach stanu faktycznego, jak te w pytaniu prejudycjalnym przedstawionym w pkt 28 niniejszego wyroku. W związku z powyższym należy zbadać, czy powództwo, z jakim mamy do czynienia w postępowaniu przed sądem krajowym, może zostać uznane za powództwo dotyczące umowy lub roszczeń wynikających z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 tej konwencji.
- 45 W tym względzie już na początku należy stwierdzić, że zgodnie z treścią art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, artykuł ten nie wymaga zawarcia umowy (zob. podobnie wyrok z dnia 17 września 2002 r. w sprawie C-334/00 Tacconi, Rec. str. I-7357, pkt 22).
- 46 Wypada także przypomnieć, że Trybunał orzekł już, że jurysdykcja w sporach dotyczących istnienia zobowiązania umownego powinna zostać określona zgodnie z art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej oraz że w ten sposób przepis ten powinien znajdować zastosowanie także wówczas, gdy samo zawarcie umowy stanowiącej podstawę powództwa jest sporne pomiędzy stronami (zob. wyrok z dnia 4 marca 1982 r. w sprawie 38/81 Effer, Rec. str. 825, pkt 7 i 8).

- 47 Z orzecznictwa wynika ponadto, że zobowiązania oparte na istnieniu stosunku członkostwa pomiędzy stowarzyszeniem a jego członkami powinny być uważane za wchodzące w zakres umów lub roszczeń wynikających z umów w rozumieniu art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej z tego powodu, że przystąpienie do stowarzyszenia prawa prywatnego powoduje powstanie między członkami tego samego węzła, który powstaje między stronami umowy (zob. wyrok z dnia 22 marca 1983 r. w sprawie 34/82 Peters, Rec. str. 987, pkt 13 i 15).
- 48 Z powyższego wynika, co zostało także podniesione w pkt 38 opinii rzecznika generalnego, że Trybunał nie interpretuje w sposób zawężający pojęcia „umowy lub roszczeń wynikających z umowy”, o którym mowa w art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej.
- 49 W związku z tym twierdzenie przedstawione w pkt 38 i 44 niniejszego wyroku, zgodnie z którym powództwo sądowe wytoczone w postępowaniu przed sądem krajowym nie jest powództwem dotyczącym umowy w rozumieniu art. 13 akapit pierwszy konwencji brukselskiej, nie stanowi samo w sobie przeszkody dla tego, by powództwo to jednak mogło dotyczyć umowy lub roszczenia wynikającego z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 tej konwencji.
- 50 Dla stwierdzenia, że właśnie tak jest w postępowaniu przed sądem krajowym, należy przypomnieć, że z orzecznictwa wynika, po pierwsze, iż pomimo że art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej nie wymaga stwierdzenia, że umowa została zawarta, to jednak stwierdzenie istnienia zobowiązania jest nieodzowne dla zastosowania tego przepisu, ponieważ jurysdykcja przy powództwach dotyczących umowy lub roszczeń wynikających z umowy ustalana jest w oparciu o miejsce, gdzie zobowiązanie będące podstawą powództwa zostało lub miało zostać wykonane (zob. ww. wyrok w sprawie Tacconi, pkt 22). Po drugie, Trybunał wielokrotnie już stwierdzał, że pojęcie spraw dotyczących umowy lub roszczenia wynikającego z umowy w rozumieniu tego przepisu nie powinno być rozciągane na sytuacje, w których nie istnieje żadne zobowiązanie dobrowolnie zaciągnięte przez jedną stronę względem drugiej (wyrok z dnia 17 czerwca 1992 r. w sprawie C-26/91 Handte, Rec. str. I-3967, pkt 15, ww. wyroki w sprawach: Réunion européenne i in., pkt 17; Tacconi, pkt 23 oraz wyrok z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie C-265/02 Frahuil, Rec. str. I-1543, pkt 24).

- 51 W związku z powyższym zastosowanie ustanowionej w art. 5 pkt 1 zasady jurysdykcji szczególnej dla sprawy dotyczącej umowy lub roszczenia wynikającego z umowy zakłada ustalenie istnienia zobowiązania prawnego dobrowolnie zaciągniętego przez jedną stronę względem drugiej, na którym zostało oparte powództwo.
- 52 W tym zakresie sąd odsyłający stwierdził, że w niniejszym przypadku, po pierwsze, profesjonalny sprzedawca z własnej inicjatywy wysłał na adres zamieszkania konsumenta, bez jakiegokolwiek wniosku z jego strony, przesyłkę, która w sposób imienny określała go jako zdobywcę nagrody.
- 53 Przesyłka taka, dostarczona odbiorcy za pośrednictwem środków wybranych przez nadawcę, znajduje swoje źródło tylko w woli autora i jako taka może stanowić „dobrowolnie zaciągnięte” zobowiązanie w rozumieniu orzecznictwa przywołanego w pkt 50 niniejszego wyroku.
- 54 Ponadto, zdaniem sądu odsyłającego, przyrzeczenie nagrody złożone w takich okolicznościach przez profesjonalistę, który nie zaznaczył wyraźnie istnienia gry losowej, a wręcz przeciwnie, posłużył się formularzami mającymi wprowadzić w błąd konsumenta celem naklonienia go do złożenia zamówienia na towary oferowane przez tego profesjonalistę, pozwalało adresatowi przesyłki rozsądnie przyjąć, że nagroda zostanie mu wydana, gdy odeśle załączone „przyrzeczenie wypłaty”.

- 55 Po drugie, z akt sprawy przekazanych przez sąd odsyłający wynika, że adresat spornej przesyłki, domagając się pozornie wygranej nagrody, wyraźnie zaakceptował przyrzeczenie ustanowionej na jego rzecz nagrody.
- 56 Przynajmniej od tego momentu czynności dokonane dobrowolnie przez przedsiębiorcę w okolicznościach takich, jak te w postępowaniu przed sądem krajowym, powinny być uznane za czynności mogące stanowić zaciągnięcie zobowiązania, które wiąże jego autora tak jak w stosunkach umownych. A zatem, z zastrzeżeniem ostatecznej kwalifikacji tego zobowiązania, co należy do sądu krajowego, przesłanka dotycząca istnienia zobowiązania zaciągniętego przez jedną stronę względem drugiej strony, przewidziana przez orzecznictwo powołane w pkt 50 niniejszego wyroku, może również zostać uznana za spełnioną.
- 57 Należy dodać, że powództwo wytoczone przez konsumenta, takie jak w postępowaniu przed sądem krajowym, ma na celu sądowe dochodzenie od profesjonalnego sprzedawcy wydania pozornie wygranej nagrody, której wydania sprzedawca odmawia. W związku z tym opiera się ono ściśle na przyrzeczeniu spornej nagrody, skoro uprawniony w uzasadnieniu swojego pozwu wyraźnie powołuje się na niewykonanie przyrzeczenia.
- 58 A zatem wynika z tego, że wszystkie przesłanki konieczne dla zastosowania art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej zostały spełnione w sprawie, takiej jak ta w postępowaniu przed sądem krajowym.
- 59 Z powodów przedstawionych w pkt 48 opinii rzecznika generalnego sam tylko fakt, że profesjonalny sprzedawca nie miał rzeczywistej woli dostarczenia obiecanej

nagrody adresatowi swojej przesyłki, pozostaje w tym zakresie bez znaczenia. Biorąc pod uwagę to, co zostało powiedziane w pkt 45 niniejszego wyroku, to samo odnosi się do okoliczności, iż przyznanie nagrody było niezależne od złożenia zamówienia na towary i że konsument nie złożył w istocie takiego zamówienia.

60 W takich okolicznościach powództwo, z jakim mamy do czynienia w sprawie przed sądem krajowym, objęte jest zakresem zastosowania przepisu art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, a zatem, co wynika także z pkt 29 niniejszego wyroku, bezprzedmiotowe jest badanie możliwości zastosowania art. 5 pkt 3 tej konwencji.

61 Wziąwszy pod uwagę całość powyższych rozważań, na postawione pytanie należy odpowiedzieć w ten sposób, że przepisy jurysdykcyjne ustanowione w konwencji brukselskiej powinny być interpretowane w następujący sposób:

— powództwo przed sądem, w którym konsument, stosując prawo umawiającego się państwa, na którego terytorium znajduje się miejsce jego zamieszkania, dochodzi od spółki zajmującej się sprzedażą wysyłkową, z siedzibą na terytorium innego umawiającego się państwa, wydania rzekomo wygranej przez niego nagrody, jest powództwem dotyczącym umowy lub roszczeń wynikających z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 tej konwencji, pod warunkiem, po pierwsze, że spółka ta, mając na celu nakłonienie konsumenta do zakupu, skierowała do niego imiennie oznaczoną przesyłkę, która wywierała wrażenie, że nagroda zostanie mu przyznana w momencie, gdy załączone do tej przesyłki „przrzeczenie wypłaty” zostanie przezeń odesłane, oraz, po drugie, pod warunkiem, że ten konsument zaakceptuje warunki ustanowione przez sprzedawcę i skutecznie upomni się o wypłatę obiecanej wygranej;

— natomiast nawet wówczas, gdy rzeczona przesyłka zawiera ponadto katalog reklamowy towarów tej samej spółki wraz z formularzem „niezobowiązującego

zakupu na próbę”, okoliczność, że przyznanie nagrody nie zostało uzależnione od złożenia zamówienia na towary oraz że konsument nie złożył takiego zamówienia, nie wywiera żadnego wpływu na dokonaną powyżej wykładnię.

W przedmiocie kosztów

- 62 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Przepisy jurysdykcyjne ustanowione w Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, zmienionej Konwencją z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Konwencją z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej, Konwencją z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz konwencją z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki

Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji, powinny być interpretowane w następujący sposób:

- powództwo przed sądem, w którym konsument, stosując prawo umawiającego się państwa, na którego terytorium ma miejsce zamieszkania, dochodzi od spółki zajmującej się sprzedażą wysyłkową z siedzibą na terytorium innego umawiającego się państwa wydania rzekomo wygranej przez niego nagrody, jest powództwem dotyczącym umowy lub roszczeń wynikających z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 tej konwencji, pod warunkiem, po pierwsze, że spółka ta, mając na celu nakłonienie konsumenta do zakupu, skierowała do niego imiennie oznaczoną przesyłkę, która wywierała wrażenie, że nagroda zostanie mu przyznana w momencie, gdy załączone do tej przesyłki „przrzeczenie wypłaty” zostanie przezeń odesłane, oraz, po drugie, o ile ten konsument zaakceptuje warunki ustanowione przez sprzedawcę i skutecznie upomni się o wypłatę obiecaną wygranej;
- natomiast nawet wówczas, gdy rzeczona przesyłka zawiera ponadto katalog reklamowy towarów tej samej spółki wraz z formularzem „niezobowiązującego zakupu na próbę”, okoliczność, że przyznanie nagrody nie zostało uzależnione od złożenia zamówienia na towary oraz że konsument nie złożył takiego zamówienia, nie wywiera żadnego wpływu na dokonaną powyżej wykładnię.

Podpisy